

Lunds universitet
Socialhögskolan
Magisterkurs i socialt arbete, SOA 205A
Höstterminen 2002

FÖRÄLDRAINFLYTANDE I SKOLAN?

En undersökning om föräldrars inflytande vid mobbning i skolan.
Undersökningen är gjord i en kommun i södra Sverige.

Författare: Inga-Lill Matson
Handledare: Verner Denvall och Hans Swärd

Abstract

Title: Parental involvement in schools.

Keywords: Bullying, parental involvement, relationships school- home, the Farsta-method.

Bullying should not be considered as an isolated phenomenon. Bullying does not only affect individual victims but even touches upon the basic values and rights within society. Bullying does not only occur during school hours and several researchers imply that relationships between the school and home are of significance.

The aim of this essay is, by means of surveys, to illustrate the attitude of teachers and parents to parental involvement in and treatment of bullying in schools. I have also studied what official government documents say concerning parental involvement in school and how this information is applied. The results of my research show that all the parents questioned want to receive information and be involved when their children face difficulties in school. The majority of the teachers had the same opinion as the parents. Schools need clear guidelines as how the task of dealing with bullying in school and parental information should be managed.

Innehåll

Abstrakt

	Sid
1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte.....	3
1.3 Frågeställningar	3
1.4 Metod och urval.....	4
1.5 Metodproblem.....	6
2. Tidigare forskning om mobbning.....	7
2.1 Dan Olweus	7
2.2 Anatol Pikas.....	10
2.3 Karl Ljungström.....	12
2.4 Zelma Fors' maktteori.....	13
2.5 Definitioner.....	15
2.6 Styrdokument	17
3. Resultatredovisning.....	19
3.1 Föräldra- enkät.....	19
3.2 Lärar- enkät	20
3.3 Handlingsplaner mot mobbning	21
3.4 Regeringens utbildningsutskott.....	22
3.5 Skolverkets Utbildningsråd	23
3.6 Skolverkets tillsynsrapport från X kommun.....	23
4. Analys.....	24
5. Diskussion.....	28
6. Referenslitteratur	31
7. Bilagor.....	33

Mitt intresse

De senaste åren har mobbningsproblematiken uppmärksammats mer och mer i bl. a. massmedia. Mobbning är ett problem som inte endast existerar inom skolans område, den finns också inom andra delar av vårt samhälle, till exempel arbetsliv och fritid. Min nyfikenhet för detta ämne har vuxit fram under en längre tid. I min egenskap av förälder till både biologiska och familjehemplacerade barn, har jag alltid haft ett stort intresse av att ta del av mina barns vardag. I vår familj har vi alltid försökt att prata om vikten av att ha ett öppet och tillåtande klimat. Vi eftersträvar att skapa tillit, att vara raka och öppna samt att alltid, vad som än händer, våga berätta – tillsammans löser vi problem som uppstår. Detta gäller naturligtvis oberoende av om problem eller svårigheter uppstår under skoltid eller på fritid. Jag är övertygad om att de personer som har en tillitsfull relation till barnet/barnen också är de som bör samverka om det uppstår problem. Relationen mellan barn och vuxna är viktig. Samverkan mellan hem och skola blir, med det här perspektivet, mycket betydelsefull.

Som fritidspolitiker har jag fått tillfälle att engagera mig i barn – och ungdomsfrågor. Mobbningsproblematiken är en sådan fråga. I min kommun har politikerna intresserat sig för de handlingsplaner mot mobbning som varje skola har upprättat och de har givit vissa direktiv för tillämpningen av dessa planer. Runt om i vårt lands skolor finns det olika metoder och modeller att använda vid akuta mobbningsfall. Även då det gäller det förebyggande arbetet, att förhindra att mobbning uppstår, finns många olika angreppssätt. När jag började vidareutbilda mig och det var dags att välja ett problemområde för uppsatsskrivande, valde jag att fördjupa mig inom ämnet mobbning. Jag har valt att fokusera på föräldrainsflytande. Detta gör jag för att föräldrar är de som har det yttersta ansvaret för sitt/sina barns vård och fostran. Ytterligare en orsak är att denna fråga är föremål för diskussion i skolor, i media och även på regeringsnivå. Sist men inte minst har jag uppmärksammat att just denna fråga ibland skapar en konflikt. Detta kanske är naturligt eftersom det finns många olika aktörer inblandade, elever, föräldrar, lärare, politiker m.fl. Min uppgift som forskare är ju inte att *blunda för, utan försöka avtäcka och klargöra motsättningar, såsom de ser ut idag, i vårt samhälle* (R. Eliasson, 1995 sid.170). Genom att vara förälder, lärare och politiker har jag stött på mitt problemområde ur många infallsvinklar.

Jag är medveten om att jag kan ha förutfattade meningar, på grund av min förförståelse. Tidigare erfarenheter och även våra socialt grundade fördomar bildar vår förförståelse eller om man så vill vår ”tysta” kunskap. Detta är något som varje individ bär med sig. Genom att ny kunskap och nya erfarenheter tillkommer så utvecklas eller förändras förförståelsen

1. Inledning

Det svenska utbildningssystemet har under gångna år haft en skola som varit tämligen fri från föräldrainsflytande. Under senare tid har pendeln svängt – föräldrainsflytande/samverkan är begrepp som uppmärksammas i den svenska skolan. Samverkan mellan hem och skola är betydelsefull och den betonas i Lpo-94. Den nationella utredningen av grundskolan 1992 pekar på att en mycket stor majoritet av föräldrarna upplever utrymmet för eget inflytande i skolan som nästan eller helt obefintligt (Regeringens proposition 1992/93:220). Allt förändringsarbete tar tid och det gäller även arbetet att förankra läroplanens intentioner. Lagstiftning och regelverk utvecklas och det tar tid innan detta arbete får fullt genomslag i kommuner, enskilda skolor och klassrum.

Lpo-94 slår fast att samhällets utveckling ställer hårdare krav på barn och ungdomar. Dagens unga kommer tidigare i kontakt med våld, råhet och droger. Det är skolans uppgift att överföra viktiga värden och att ge de unga ett slags etisk kompass och en moralisk kompetens. Vidare menar Lpo-94 att skolan skall stödja och stärka barnen samt ge nästa generation en optimism inför den framtid de skall vara med och bygga. Skolans uppgift är också att motverka alla former av trakasserier och mobbning.

Mobbning bör inte ses som en isolerad företeelse. Föräldrar har det yttersta ansvaret för barnens vård och fostran. I föräldrarollen ingår också rätten till inflytande och information samt delaktighet i barnens skolgång.

Många skolor anser att information till elevens föräldrar är en naturlig del av mobbningsarbetet. Andra skolor informerar inte alltid föräldrar, vars barn är mobbare eller mobboffer, varken före, under, eller efter behandling av mobbning. Det kan betyda att föräldrar inte har vetskap om när barnet, enligt min åsikt, behöver stöd och hjälp från sina föräldrar. Jag tror inte att jag är ensam om denna uppfattning men jag inser också att många inte delar den. Det kan också vara så att vissa föräldrar anser att mobbning som sker under skoltid ska hanteras av skolan, utan inblandning av hemmet.

Mobbning är ett problemområde där forskning visar att samverkan mellan hem och skola har stor betydelse för de inblandade. Jag är nyfiken på hur lärare och föräldrar ser på samverkan mellan individ – och skolnivå.

Jag ämnar undersöka vilket inflytande föräldrar vill ha vid bearbetning av mobbningsproblem i skolan, samt vilket inflytande lärare anser att föräldrar bör ha. Vad styrdokumentet säger om föräldrainsflytande är ytterliggare en fråga jag önskar få besvarad. Jag vill även utifrån Lpo-94, ta reda på definitionerna på begreppen ”delaktighet”, ”inflytande” och ”samverkan”, samt hur de tolkas av ett utbildningsråd i regeringen.

I följande kapitel ges en kort bakgrund till mitt problemområde

1.1 Bakgrund

Barnmobbning började uppmärksammas i Sverige efter det att läkaren Peter Paul Heineman skrivit en artikel i Liberal Debatt 1969:2 om apartheidfenomen och mobbningsbeteende. Dr Heineman gav 1972 ut en bok *Mobbning- gruppvåd bland barn och vuxna* där han analyserar skeendet i ett antal ”mobbningssituationer” som han kallar det.

Mobbning betraktas nu som ett övergrepp och det får aldrig accepteras. Det är en kränkning av den som blir utsatt, men också en kränkning av våra grundläggande demokratiska värderingar och rättigheter i samhället. Det är en mänsklig rättighet att inte utsättas för trakasserier av något slag, enligt FN - konventionen om mänskliga rättigheter, skollagen, Lpo-94 och arbetsmiljölagen. Dessa dokument ger entydiga och

klara signaler om samhällets ansvar för att ta krafttag mot alla former av mobbning och tendenser till trakasserier.

I regeringens ungdomsproposition 1993/94:135, slås fast att mobbning inte uteslutande är ett problem för skolan utan också omfattar andra samhällsområden, till exempel fritid och arbetsliv. Det behövs ett brett engagemang från såväl offentliga organ som ideella organisationer och enskilda. Det fastslås att mobbning är en psykisk eller fysisk våldshandling som måste bemötas med tydliga signaler om att beteendet bryter mot samhällets grundläggande värderingar.

Barnombudsmannen har sedan februari 1995 ett uppdrag av regeringen att ha en samordnande roll mellan organisationer och myndigheter, i arbetet för att öka samhällets insatser mot mobbning. Inom ramen för detta har BO genomfört en enkätundersökning i kommuner och skolor under perioden maj-augusti 1995. Den visar att nästan hälften av kommunerna uppger att mål för skolornas arbete mot mobbning saknas i skolplanerna. Drygt hälften av kommunerna och en tredjedel av skolorna har inte undersökt mobbningens omfattning. Samarbetet med ideella organisationer är i stort sett obefintligt. Nio av tio skolor samverkar inte med ideella organisationer som t.ex. Hem och skola, eller andra föreningar. När det gäller information till föräldrarna uppger knappt hälften av skolorna att de informerar föräldrarna om skolans mobbningsarbete. 16 % av skolorna uppger att föräldragrupper är med i det konkreta arbetet mot mobbning. Flertalet av de inskickade handlingsplanerna saknar inriktning på förebyggande arbete, dvs. de är koncentrerade på akuta insatser, enligt BO:s undersökning.

1.2 Syfte

Att belysa föräldrars och lärares inställning till föräldrainsflytande vid bearbetning av mobbning i skolan.

Att undersöka vad våra styrdokument säger om föräldrars inflytande vid bearbetning av mobbning i skolan.

Att klargöra vad som menas när styrdokumenterna talar om delaktighet, inflytande och samverkan.

1.3 Frågeställningar

Vilket inflytande vill föräldrar ha vid bearbetning av mobbningsproblem i skolan?

Vilket inflytande anser lärare att föräldrar bör ha, vid åtgärder mot mobbning?

Har föräldrar tillgång till inflytande som möjliggör samverkan, när problem uppstår, där deras barn är inblandat?

Finns det likheter/skillnader mellan föräldrars och lärares synsätt på inflytande?

På vilket sätt kan föräldrar utgöra en resurs vid mobbningsproblem i skolan?

Kan föräldrainsflytande vara ett hinder, vid mobbningsproblem i skolan?

Vilka är definitionerna, i Lpo-94, på ”delaktighet”, ”inflytande” och ”samverkan”.

1.4 Teoretisk referensram

Den amerikanske sociologen C. W. Mills (1916-1962) hävdade att sociologins uppgift består i att granska avvikelser från demokratiska ideal, upptäcka de brister i samhällsstrukturen hos dess mänskliga aktörer som bidrog till att begränsa demokratiska aktivitetsformer och därmed bevara maktförhållandena (Månsson (red), 1998).

Mills menade också att sociologins arbetsfält är förbindelserna mellan individens vardagsliv (mikronivå) och den föränderliga samhällsstrukturen (makronivå). Man kan inte förstå individers eller samhällens historia utan att förstå sambanden som finns mellan dem (ibid).

En annan sociolog B. Moore (f.1913), menar att det är viktigt att värdesätta skyddsneten mot makthavarnas intrång i privatlivets helgd, eftersom det under överskådlig framtid finns små utsikter att förverkliga ett rättvist och rättfärdigt samhälle. I ett historiskt perspektiv finns det inte något samhälle som har tolererat att privatlivet (mikronivån), helt har fått dominera över offentliga (makronivån) intressen (Månsson, (red) 1998). Med denna utgångspunkt på mitt problemområde kanske man kan ana en konflikt mellan, å ena sidan föräldrarna – mikronivån och å andra sidan skolsystemet (makronivån). Här tycker jag mig se en diskrepans mellan dessa två nivåer. För min del tror jag att samtal och diskussion kan vara lösningar på en hel del konflikter, som kan uppstå mellan individ och samhälle.

1.5 Metod och urval

För att få svar på mina frågeställningar och för att uppnå mitt syfte, har jag använt flera angreppssätt i min studie, så kallad metodtriangulering. Triangulering är ett försök att se ett problem från olika sidor – eller synvinklar (Jensen 1995) .

Margot Ely (1993) skriver i sin bok *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken* om metodtriangulering som ”dubbelkontroll”. Genom litteraturstudier, intervjuer, dokumentanalyser och enkätundersökning har jag velat göra denna dubbelkontroll.

Min undersökning är av explorativ karaktär, den är ett försök att belysa problemområdet så allsidigt som möjligt, med beaktande av den tid jag haft till förfogande. Jag har, trots

min förförståelse inom ämnet, haft ambitionen att anlägga ett fenomenografiskt perspektiv.¹ Insamlad kunskap är bearbetad på ett analytiskt sätt.

Etiska hänsyn har gjort att kommuner, skolor och personer inte har namngivits. Deltagarna i enkätundersökningen har informerats om att materialet kommer att behandlas konfidentiellt och utan angivande av källa.

Litteraturstudier

Jag har efter litteratursökningar på Libris, Lolita och regeringens databas studerat teorier och forskningsresultat om mobbning. Jag har läst om flera olika modeller och metoder mot mobbning och jag har intresserat mig specifikt för Farstametoden. Jag har också läst styrdokument som gäller för våra skolor, samt handlingsplaner mot mobbning och skolverkets tillsynsrapport från X kommun, i södra Sverige.

Enkätundersökning

Undersökningen innefattar en föräldraenkät och en lärarenkät. Frågeformuläret består av fasta, klart strukturerade svarsalternativ samt några öppna frågor som ger möjlighet till egna mer omfattande svar.

Urval 1

Jag har gjort enkätundersökningen i X kommun som har ca 60000 invånare. Detta är ett medvetet val, av två skäl, för det första har denna kommuns Barnomsorg - och utbildningsnämnd fattat beslut att:

Det på varje enhet skall finnas en handlingsplan mot mobbning, som även beskriver hur man på enheten hanterar situationer då barn eller ungdomar är våldsbenägna. Rektor ansvarar för att arbetet bedrivs i samarbete med berörda föräldrar och förvaltningar.

Ett andra skäl till val av kommun är att detta är den kommun där jag bodde under större delen av min skoltid.

Urval 2

I kommun X har två skolor valts ut. Skola A ligger i ett område som började byggas för 15-20 år sedan. Området består till största delen av hyreshus med tre-fyra våningar. I skola A har två mellanstadieklasser (årskurs 4-5) besvarat enkäten. Den ena klassen har 28 elever och den andra klassen har 25 elever. Många elever i skola A har invandrarbakgrund.

Skola C har 81 elever uppdelat på tre klasser årskurs 1-3. Denna skola ligger i ett av kommunens äldsta bostadsområde, med övervägande villor som bebyggelse.

¹ Det kräver av forskaren att denne närmar sig forskningsobjektet med en klarvaken uppmärksamhet som är medveten om alla förutfattade meningar och erfarenheter om detsamma (Gerd Lindgren i Bengt Starrin & Per-Gunnar Svensson (red) 1994).

Genomförande

Materialet omfattar sammanlagt 66 föräldrasvar och 10 lärarsvar. Min enkät lämnades till en brukarrådsrepresentant för en skola, denne valde sedan ut de två deltagande skolorna. Klassföreståndarna i de deltagande klasserna lämnade igenklustrade enkätkuvert till eleverna, som de i sin tur lämnade till sina föräldrar. En skriftlig påminnelse lämnades i den ena skolan och en muntlig i den andra (pga. tidsbrist), därefter räknades bortfall. Svaren återlämnades i bifogat förslutet kuvert.

Resultaten av enkätfrågorna till föräldrar redovisas i procent. Antalet tillfrågade lärare är så få, därför redovisas de i antal svar.

I skola A utdelades 53 enkäter till föräldrar och 6 till lärare.

28 föräldrar besvarade enkäten- det ger 51 % svarsfrekvens.

Bortfall: 23 stycken eller 49 %.

Samtliga 6 utlämnade lärarenkäter besvarades.

I skola B utdelades 81 enkäter till föräldrar och 4 till lärare.

38 föräldrar besvarade enkäten- det ger 47 % svarsfrekvens.

Bortfall: 43 stycken eller 53 %.

Samtliga 4 utlämnade lärarenkäter besvarades.

Svarsfrekvensen på föräldraenkäten är godtagbar, även om ett större deltagande hade givit undersökningen högre reliabilitet. Tänkbara orsaker till bortfallet kan vara att enkäten inte presenterades på till exempel föräldramöten, ett annat skäl kan vara att inlämningsdatum sammanföll med ett lov. Ytterligare ett skäl kan vara att frågorna upplevdes som svåra att besvara.

Enkäten till lärarna är 100 % besvarad.

Skolverkets utbildningsråd

Jag har, via e-post, kontaktat och fått svar från utbildningsrådet för Göteborgsregionen.

Kommun X ingår i denna region.

Skolverkets tillsynsrapport

Jag har läst Skolverkets tillsynsrapport från X kommun, som två utbildningsråd i Göteborgsregionen har genomfört. En av dessa är densamme som besvarat mitt brev.

1.6 Metodproblem

Jag har upplevt det som ett stort problem att jag inte haft möjlighet att själv distribuera enkäten. Min avsikt var betydligt fler utlämnade enkäter. Jag tror också att svarsfrekvensen blivit högre om jag till exempel presenterat mig på föräldramöten i klasserna.

På varje enkät fanns en förfrågan om intresse att medverka i en uppföljande intervju.

Många föräldrar, samt några lärare anmälde sitt intresse. Genom intervjuer hade validiteten blivit högre. Tiden har tyvärr satt stopp för genomförande av intervjuer.

Reliabiliteten anser jag vara relativt stor, åtminstone när det gäller frågan om föräldrar

vill ha inflytande och vara delaktiga i barnens skolgång och då specifikt kring mobbning, detta eftersom min undersökning visar samma resultat som Olweus fått fram i sin forskning.

2. Tidigare forskning om mobbning

Det finns väldigt mycket skrivet i ämnet mobbning. Efter att ha studerat det som är relevant för uppsatsen har jag gjort ett selektivt urval av teorier och mobbningsmetod, detta därför att just de här teorierna har använts i modeller/metoder runt om i våra skolor. Dessutom har det förekommit och förekommer diskussioner på individnivå, skolnivå och politikernivå. Ämnet har även debatterats i Lärarnas Tidning (bl. a. under 1994), då med fokus på just föräldrarollen i mobbningsarbete. Tidningen Krut (nr 79/3/95), har haft en debattartikel införd, också med fokus på föräldrarna, skriven av forskaren Zelma Fors. Under 2000 kunde vi i media ta del av inlägg i mobbningsdebatten av skolverkets chefsjurist. Han meddelade att det inte var förenligt med lagen att undanhålla föräldrar rätten till information om deras barn är inblandade i mobbning. Farstametoden namngavs som en metod där sådan information ibland inte lämnades. Åren –2002 – 2003 har debatten fortsatt genom att skolverket har anordnat konferenser där de juridiska aspekterna kring mobbningsproblematiken lyfts fram. Detta är troligen en debatt som kommer att fortsätta.

De teorier jag redovisar mer grundligt är Dan Olweus och Anatol Pikas. Olweus har jag valt för att han anses vara grundaren av mobbning som eget forskningsområde. Han är klart positiv till att föräldrar informeras och är delaktiga kring det som händer deras barn i skolan, han ser föräldrar som en resurs i mobbningsarbetet. Om det behövs mobbningsamtal, så menar han att det är läraren som håller i dessa. Olweus' modell för mobbningsarbete, är allmänt använd inom det norska skolväsendet, men också i många svenska skolor.

Jag har tagit med Pikas teori därför att han också är en känd forskare inom området. Pikas har utarbetat två modeller för bearbetning av mobbning. Pikas första antimobbingsmodell (1975) som benämns ”Suggestiv – tillsägelse – metoden”, är den modell som ligger till grund för Farstametoden. I den första modell, som Pikas utarbetade, anser han att mobbning bör skötas av ett speciellt utbildat mobbningsteam. Han har också utvecklat en senare modell (1987) med betydande skillnader i jämförelse med den första modellen och i denna får lärarna en viktig roll. I denna senare modell, ”Gemensamma – bekymmer - modellen”, menar Pikas att föräldrar måste informeras om det som händer i skolan – inget får hemlighållas. Han anför dock praktiska skäl till varför föräldrar inte bör tas med i det direkta mobbningsarbetet. Han ser föräldrar som en resurs på det sättet att de kan se till att skolan tar itu med förekommande mobbning. Föräldrar kan också agera som opinionsbildare och konstruktiva kontrollanter. Jag vill återigen klargöra att det är Pikas första modell som tjänat som ett föredöme för Farstametoden.

Båda dessa forskare har många utövare av sina metoder/modeller. Jag redovisar även till viss del Zelma Fors' "maktteori", denna teori kompletterar Dan Olweus' forskning med bl.a. kvaliteten på vuxnas förhållningssätt. Karl Ljungströms "Farstametoden", är en behandlingsmetod mot mobbning och den sammanfattas i kapitlet, främst då avseende synen på föräldramedverkan. Att jag valt att peka ut en viss metod beror på att denna metod är ganska utspridd i våra skolor, samt att den börjar diskuteras inte bara på föräldrarnivå och skolnivå utan också i kommuners politiska nämnder och på regeringsnivå. Det förtjänar att tilläggas att det finns många varianter av Farstametoden och att vissa skolor alltid informerar föräldrar medan andra anser att det inte är förenligt med arbetssättet för denna metod. Avsnittet tar också upp några definitioner, relevanta för mitt syfte. Därefter sammanfattas vad styrdokumentet skriver kring föräldrainsflytande och föräldrainsformation samt samverkan skola – hem. Kapitlet avslutas med utdrag ur lagtexter och FN:s konvention om barns rättigheter.

2.1 Dan Olweus

Olweus är professor i psykologi vid Bergens Universitet i Norge och har forskat kring mobbning i mer än 20 år. Olweus har, i Londontidningen *The Times*, blivit betecknad som "världens ledande auktoritet när det gäller mobbning. Han betraktas allmänt som grundaren av mobbning som eget forskningsområde (Skandia, Barn i riskzonen 1996). De undersökningar som han gjort i Sverige och Norge, 1983, omfattar 17000 elever i årskurs 3-9 i Sverige och 140000 elever i årskurs 2-10 i Norge. Ur detta stora datamaterial kan man betydligt bättre än tidigare uppskatta mobbningens omfattning, fördelning på årskurser, kön mm. Denna undersökning visar att en elev av tjugo var inblandad i allvarlig mobbning. Räknar man in all mobbning blir siffran en elev av sju inblandade i mobbning som offer eller mobbare (ibid).

Olweus' tidigare svenska undersökningar visar att mobboffer är i en svår situation under en lång tid. För den mobbade är det svårt att göra något själv, det måste till åtgärder för att en förändring ska ske. Av de resultat som Olweus' forskning visar kan man se att den som mobbar eller blir mobbad inte spontant upphör att vara mobbare eller mobboffer.

Olweus skiljer på *direkt* och *indirekt mobbning*. Han menar att direkt mobbning kan utföras med gester, ord, minspel och fysiska medel. Indirekt mobbning handlar om utfrysning och social isolering. Det finns ett klart samband mellan indirekt och direkt mobbning. Olweus har utarbetat ett *åtgärdsprogram* mot mobbning som bygger på och samordnar de resurser som finns i skolan - skolpersonal, elever och föräldrar.

Målet är att minska eller helt förhindra mobbning i och utanför skolan (Olweus 1991). Detta mål kan uppnås genom att åstadkomma bättre kamratrelationer samt skapa förhållanden som gör det möjligt för mobbade och mobbade elever att trivas och fungera bättre i och utanför skolmiljön (ibid).

Olweus menar att för att lyckas med denna målsättning måste de vuxna i skola och hem ha kunskap om mobbning och dess omfattning, de måste också ha ett engagemang och vilja att förändra mobbningsituationer. Hans åtgärdsprogram är uppbyggt för arbete på olika nivåer.

Han föreslår att man på skolnivå bedriver ett förebyggande arbete. Exempel på detta kan vara studiedagar, fler vuxna bland barnen ute på raster, allmänna föräldramöten, studiecirklar mm.

När det gäller klassnivåer kan åtgärderna vara tydliga klassregler, klassråd, inläring genom samarbete, gemensamma aktiviteter, föräldramöten mm.

På individnivå har åtgärdsprogrammet syftet är att förändra beteendet hos den enskilde eleven med avsikt att minska mobbning. Här inriktar man sig främst på elever som är eller misstänks vara inblandade i mobbningsproblematik. Ex. på åtgärder kan vara: samtal med dem som är mobboffer och med de som är mobbare, samt även samtal med deras föräldrar, hjälp och stöd från neutrala elever, samtalsgrupper för föräldrar till mobbare respektive mobbade barn, ibland byte av skola för främst den som mobbar. Det är läraren som sköter samtalen och det behövs ingen speciell samtalsteknik eller vissa knep (ibid). Lärarna ska vara inställda på att snabbt ingripa vid misstänkt mobbning. De vuxna ska agera bestämt och konsekvent, menar Olweus, då ges klara signaler att här accepteras inte mobbning. Läraren/lärarna ska ha ett nära samarbete med hemmen. En öppen och positiv hållning från skolans sida förespråkas. Läraren håller i eventuella samtal med mobbade eller mobbade elever och även med deras föräldrar (ibid).

Olweus forskning har visat att lärarnas attityder till mobbningsproblem och deras beteende vid mobbningsituationer är av avgörande betydelse för nivån av sådana problem i skolan eller klassen (Skandia, Barn i riskzonen 1996).

Föräldrarna spelar en aktiv roll i arbetet mot mobbning. De inbjuds till samarbete. Vid utarbetande av handlingsplan finns föräldrar med och de ses som en viktig resurs i skolans arbete mot mobbning och är med i hela mobbningsprocessen.

Olweus menar att erfarenhet visat att mobbning går att förebygga effektivt, om vi lär oss se signalerna och utnyttjar de åtgärdsprogram som är vetenskapligt beprövade (Olweus1991).

Mobbning handlar om makt, det finns alltid en svagare part inblandad. Mobbing är dessutom en kriminell handling. Forskning har visat att mobbing ingår i ett mer generellt regelbrytande, antisocialt beteendemönster, som om det inte ”korrigeras” ofta leder vidare till kriminalitet och alkoholmissbruk (Olweus i Lärarnas tidning 1994/16). I en enkätundersökning, gjord i Sundsvall 1995, omfattande alla 15-åringar i årskurs 8, framkommer att våldsvärkarna i skolan och ute på stan i stor utsträckning är samma personer. Man fann att mer än hälften (52 %) av dem som upprepade gånger mobbat andra i skolan också hade attackerat, sparkat och/eller hotat andra i gatumiljön. Av dem som använt våld när de mobbat skolkamrater hade också 58 % brukat våld ute på stan. Sannantaget ger denna undersökning belägg för att samma personer som frekvent

mobbar andra i skolan, också brukar våld i gatumiljön (Källa: Håkan Stattin i samarbete med Eva Chinapah och Ulla Lena Haeggman - ref. i Skandia, Barn i riskzonen 1996). Olweus forskningsresultat tillsammans med Sundsvallsundersökningen ger belägg för att det är av yttersta vikt att skola- hem och samhälle samverkar kring arbetet med hur man löser mobbning.

Olweus forskning visar att 40 % av mobboffren på låg- och mellanstadiet, och 65 % på högstadiet säger att lärarna bara någon enstaka gång, eller nästan aldrig gör något för att stoppa mobbningen.

65 % av eleverna på låg- och mellanstadiet, uppger att klassföreståndaren inte har talat med dem om mobbningen. Siffran för högstadiet är 80 %.

Nästan samma resultat får man för elever som mobbar andra. Olweus konstaterar att lärarna gör förhållandevis lite för att stoppa mobbningen i skolan (Olweus, 1991).

65 % av mobbade elever på låg- och mellanstadiet rapporterar att någon vuxen hemma har talat med dem om mobbningen. På högstadiet är siffran 45 %. För elever som uppger att de har mobbat andra är siffrorna betydligt lägre. Av detta drar Olweus slutsatsen att *föräldrar till barn som blir mobbade och i synnerhet föräldrar till barn som mobbar andra, i mycket begränsad utsträckning vet om eller talar med barnen om saken* (Olweus 1991 s 20). Han säger vidare att detta är viktigt att känna till när man skall vidta åtgärder mot mobbning.

2.2 Anatol Pikas

Anatol Pikas är docent i pedagogik och pedagogisk psykologi. Han definierar mobbning som gruppvåld, både fysiskt och psykiskt våld som utövas av en grupp mot en person. Pikas säger att det är viktigt att ha respekt för det ursprungliga ordet, mobbning, därför att behandling av förekommande gruppvåld inom skolan kan ske med relativt enkla metoder. Begreppet mobbning bör inte blandas ihop med annat våld eller andra typer av mellanmänskliga konflikter, anser Pikas. Psykologin i en mobbargrupp är enklare och mer förutsägbar och därför lättare att åtgärda.

I boken *Så stoppar vi mobbning* som utkom 1975, beskriver han sina grundtankar i ämnet och redogör för en samtalsmetod han utarbetat för bearbetning av akut mobbning. Metoden benämns "Suggestiv -tillsägelse -metod" och är avsedd att användas av ett speciellt utbildat antimobbings - team.

1987 presenterade Pikas en ny modell för mobbningsbehandling i boken *Så bekämpar vi mobbning i skolan* som är en vidareutveckling av hans föregående arbete. En stor skillnad från den tidigare modellen är att i den senare får klassläraren en betydande roll i bearbetning av mobbningsproblem. En ny variant av samtalsmetod finns redovisad och Pikas kallar den för "Gemensamma -bekymmer - metoden". I sistnämnda modell utvecklar Pikas även förslag till förebyggande åtgärder på flera olika nivåer. Han vänder sig främst till lärare, skolpsykologer och skolkuratorer.

I "Gemensamma – bekymmer – metoden" menar Pikas att klassläraren är den som mer än någon annan representerar skolan för eleven, därför är det han/hon som i första hand ska se till att mobbning inte förekommer. Han talar hellre om lärarens roller än om skolans åtgärder. Vidare anser Pikas (1989), att om vi talar om rolluppgifter, får vi större närhet till den egna handlingen. När olika roller framställs för bekämpning av våld och mobbning så kan lärare haka på någon roll som han/hon kan identifiera sig med.

Läraren kan enligt Pikas agera som attitydbildare, inskridare eller fostrare av beteende. *Attitydbildaren* bildar eller förstärker elevernas attityder mot mobbning och annat våld genom flera media.

Inskridaren tar itu med mobbning i interaktion med mobbaren och offret, efter en särskild metod. Metoden har som syfte att förvandla mobbaren till lärarens medhjälpare i att rehabilitera offret.

Fostraren av beteende förebygger genom interaktion och arrangerar övningar som framställer konstruktiva lösningar. En handlingskultur till skillnad mot attitydkultur.

Föräldrarnas roll är, enligt Pikas, att se till att skolan tar itu med förekommande mobbning. De kan agera som opinionsbildare och konstruktiva kontrollanter genom att ställa frågor till personalen om och hur skolan tar itu med förekommande mobbningsfall (ibid).

Pikas anför praktiska skäl som anledning till att inte blanda in föräldrar vid akut mobbningsproblematik, såvida de inte uppges som sagesmän. Föräldrar reagerar med starka känslor och bearbetningen av själva mobbningen blir alltför tidskrävande. Han understryker dock att inget arbete som utförs i skolan får hållas hemligt för en förälder. Pikas finner dock inte något som hindrar att föräldrar själva tar tag i mobbningsproblem om de finner det nödvändigt, också i de fall där föräldrar anser att skolan inte gör tillräckligt.

2.3 Karl Ljungström

Ljungström är utbildad speciallärare och har som sådan arbetat flera år på ungdomsvårdsskola och skoldaghem. Under många år har han också arbetat som mellanstadielärare. Sedan 1987 håller han kurser för skolpersonal om mobbning och mobbning - behandling.

Pikas modell från 1975, "Suggestiv -tillsägelse -metod", ligger till grund för den behandlingsmetod vid mobbning som Karl Ljungström utvecklade under åren 1986-87. 1987 presenterade Pikas en ny modell för mobbningsbehandling i boken *Så bekämpar vi mobbning i skolan* som är en vidareutveckling av hans föregående arbete. Det är alltså Pikas' första metod, som Ljungström använt som grund för sin metod.

Ljungström kallar sin metod för Farstametoden.

Ljungström menar att metoden används med framgång vid behandling av mobbningsfall i årskurs 2 till årskurs 9 samt i gymnasieskolan, vid några hundra skolor runt om i landet. Vidare betonar han att metoden har ett enda syfte - nämligen att den akuta mobbningen omedelbart ska upphöra. Ljungström menar att för att uppnå detta måste det vara barnet som ställs i centrum, barnets problem ska gå före föräldrars intressen. Farstametoden går i korthet ut på att ett särskilt "behandlingsteam" upprättas vid den enskilda skolan eller rektorsområdet. Teamet består vanligtvis av två personer ur skolans personal som bland annat genom kurser ledda av Karl Ljungström, tillgodogjort sig metoden.

Utmärkande för Farstametoden är hållningen till föräldrarna. Stor återhållsamhet med information till de inblandades föräldrar rekommenderas. Teamet gör skillnad på mobbarens respektive mobboffrets föräldrar. Om mobboffrets föräldrar inte redan känner till mobbningen, ska de helst inte informeras om saken förrän behandlingsarbetet har avslutats. Eleven kan själv avgöra om han/hon vill berätta för föräldrarna men föreslås vänta tills problemet är löst (Ljungström, 1994).

Farsta-metoden uppmanar att mobbarens föräldrar ej informeras över huvud taget. Ljungström uppger att han skulle avsäga sig uppgiften som behandlare om han tvingades informera mobbarnas föräldrar.

Ljungström tillägger att det vore bra att inte behöva informera föräldrar.

Den/de person/er som främst har rätt att ställa krav är naturligtvis mobboffrets föräldrar. Det kan rimligtvis inte i första hand vara mobbarnas föräldrar som har rätt att ställa krav (ibid s 44).

Ljungström anser att det kan finnas risker med att informera föräldrar.

Han nämner följande tre starka känsloreaktioner som kan drabba många föräldrar, som plötsligt får veta att deras barn är mobbare: chock, social skam och upprördhet.

Chocken kan bli olika stark, beroende på vem man är och hur man får informationen.

Chocken hänger nära ihop med den sociala skam som det innebär att vara förälder till en mobbare. Man vet att vid chock är förnekelse av problemet en vanlig reaktion.

Ljungström anger ytterligare en orsak som skäl till att inte kontakta föräldrarna, de kan bli en belastning för behandlingsteamet. Han tror att om teamet skulle tvingas ta kontakt med föräldrar skulle engagemanget avta och teamet upphöra att fungera.

Därför, menar Ljungström, att skolor med fungerande behandlingsteam bör vara försiktiga med att ålägga teamen ett annorlunda arbetssätt.

Ljungström skriver att han mött flera team - medlemmar som inte anser sig vara kompetenta att klara av mobbningssamtal med föräldrar och att det är främsta orsaken till att de inte vill ha kontakt.

Lärarens roll i Farstametoden är att fungera som informatör till mobbningsteamet om han/hon blir vittne till/eller misstänker mobbning. I ett uttalande önskar Ljungström att någon ville utvärdera Farstametoden eftersom den inte är vetenskapligt testad eller utvärderad och effekterna av metoden saknar empirisk dokumentation. Det jag har fokuserat på är just föräldrainsflytandet och delaktigheten vid användandet av denna

metod. Jag håller med Ljungström om att det vore intressant att få metoden testad vetenskapligt.

2.4 Zelma Fors' maktteori

Zelma Fors är psykolog och psykoterapeut och hon doktorerade 1993 vid Göteborgs Universitet. Hennes doktorsavhandling: "Obalans i makt". *Fallstudier av barnmobbing – 1993* bygger på fem fallstudier av mobbing.

1995 kom Fors ut med en bok vid namn *Makt, maktlöshet mobbing*.

Hon har lagt fram en teori om att mobbing kan bero på obalans i makt. Hon lyfter fram två slutsatser. Den första är att vuxna, föräldrar och lärare, bör förstå mobbningen på ett likartat sätt. Den andra slutsatsen är att de vuxnas uppgift är att beskriva mobbningens maktaspekt för barnen samt fundera över sitt eget sätt att använda makt (Krut nr 79/3/95).

Fors gör en koppling till den amerikanske psykologen Rollo May (1974), hans maktbegrepp och hans tankar om maktlöshet som en tänkbar orsak till mobbing. Fors använder sig av Mays fem maktrelationer och definierar dem på följande sätt:

I den **exploaterande maktrelationen** har den ena total kontroll över den andra och den som är utanför kontrollen har ingen möjlighet till val av förändring. Denna maktrelation förutsätter någon form av våld, fysiskt eller psykiskt.

I en **manipulerande maktrelation** har den ena kontroll över den andre och den som är underkastad kontrollen har en begränsad möjlighet till val av förändring av relationen. Våld och hot om våld förekommer, det kan vara fysiskt eller psykiskt.

Den **konkurrerande maktrelationen** präglas av att parterna alternerar i att ha kontroll över varandra, att ha makt gentemot den andre. Den part som är underkastad kontroll av andra har stora valmöjligheter i att förändra relationen och därmed kontrollen. Våld och hot om våld föreligger, men även positiv påverkan.

Inom den **beskyddande maktrelationen** har en part makt för någon annan, dvs. påverkan utifrån den andres behov. Den som blir påverkad har möjlighet att förändra relationen med sin egen person. Det finns försäkran om tillit, omsorg, respekt och förståelse.

I en **integrerande maktrelation**, slutligen, används makt tillsammans med varandra, det är en ömsesidig påverkan och båda kan påverka och förändra relationen. Här finns ömsesidig tillit, omsorg, respekt och förståelse.²

² En maktrelation beror inte bara på den enes styrka utan lika mycket på den andres maktsvaghet. På grund av ojämlikhet i samhället sker inte något direkt maktutbyte, den typ som av May (1974), benämns som integrerad maktrelation. Istället utvecklas en *kedjereaktionens maktkompensation*. Kompensation som maktmekanism är vanligt förekommande i alla hierarkiska system, även skolan och den förstärks när den utvecklas i större sammanhang och över tid. Ett exempel kan vara invigningsritualer som äldre elever utsätter yngre för (Liljeqvist, 1994).

Fors betonar att de vuxnas förhållningssätt gentemot barnen är av oerhört stor betydelse och avgörande för hur barnen reagerar.³ Mobbningen är inte enbart en angelägenhet mellan offer och plågare, utan mobbningsproblematik måste lösas genom att förändra den sociala omgivningen i klassen, hemmet och samhället (Fors,1993).

Fors går till angrepp mot mobbningsmetoder som utestänger barnens viktigaste relation, föräldrarna. Hon nämner Farstametoden som en sådan metod. I denna metod blir vuxna oberäkneliga, menar Fors. De bärande principerna i Farstametoden är att via förtäckt hot, genom att skapa osäkerhet, manipulera och kontrollera eleven, säger hon i en debattartikel i tidningen Krut (nr 79/3/95).

Detta förhållningssätt kallar Fors för *det repressiva förhållningssättet*. Fors förespråkar ett annat förhållningssätt, *det stödjande förhållningssättet*.

De lärare som har ett stödjande förhållningssätt gentemot barnen använder sin förmåga att både skapa tillit och sätta gränser (Fors, 1993).

2.5 Definitioner

Att definiera begreppet ”inflytande” anser jag är av största vikt. Jag menar att man inte klart och tydligt kan läsa sig till och tolka vad styrdokumentet lägger i detta begrepp. När jag i denna uppsats använder ordet ”inflytande”, menar jag delaktighet och samverkan. Jag menar också att det i betydelsen ligger att beslut, som direkt berör barn och föräldrar, skall fattas på lägsta möjliga nivå, dvs. ofta tillsammans med hemmen, vilket även fastslås i Lpo-94.

Författare och forskare har delvis olika definitioner på ”mobbing” och här följer därför några av de definitioner jag funnit i litteraturen.

Arbetskyddsstyrelsen (1993)

Deras definition av mobbing är ”återkommande klandervärda eller negativt präglade handlingar, som riktas mot enskilda arbetstagare på ett kränkande sätt, och den kan leda till att dessa ställs utanför arbetsplatsens gemenskap”.

Zelma Fors (1999)

Fors definierar mobbing som att ”i mobbningen har plågaren mer makt än offret och plågaren har kontroll över offret”. I mobbningen förekommer negativa handlingar från plågaren mot offret i avsikt att skada offret. Dessutom förekommer de negativa handlingarna upprepade gånger och över en längre tid” (Pedagogiska Magasinet 1999/2).

³ Fors nämner i sin avhandling Kikkawa, en forskare som haft lärare som studieobjekt, han hävdar att relationerna mellan elever och lärare har en stor betydelse för förekomsten av mobbing. Lärarna uppger att avsaknad av tillitsfulla relationer mellan lärare och elever och för lite samarbete mellan lärare kan inverka på mobbing bland eleverna (Kikkawa i Fors 1993).

Peter Paul Heinemann (1972)

”Mobbning innebär gruppvåld som utövas av flera och riktas mot en eller ett fåtal individer”.

Gruppens eller kollektivets arbetsro har av något skäl råkat ur balans till följd av aggressiva störningar, som utgår från eller centreras kring en viss enskild människa. Till slut uppstår det läge som bäst beskrivs med uttrycket ”alla mot en”.

Gunnar Höistad (1984)

Mobbning är när en grupp trakasserar en eller flera, men mobbning kan också vara att en person blir systematiskt utsatt av en eller flera. Höistad delar in mobbning i psykisk-, verbal- och fysisk mobbning.

Karl Ljungström (1994 och 1999)

Hos Ljungström kan man finna två definitioner som kompletterar varann.

Mobbning innebär att en person av andra personer utsätts för upprepade och systematiska trakasserier. Det är också mobbning när en person systematiskt blir utfrys av andra personer.

Skolmobbning är när en eller flera elever systematiskt trakasserar en annan elev, fysiskt eller psykiskt eller båda delarna. Det bör betonas att det sker vid upprepade tillfällen under viss tid.

Dan Olweus (1986 och 1994)

Olweus säger att det är mobbning när en eller flera individer, upprepade gånger och över tid, blir utsatta för negativa handlingar från en eller flera individer.

En negativ handling är när en individ tillfogar eller försöker tillfoga en annan individ skada eller obehag. Man kan utföra sådana handlingar verbalt, - med ord, eller icke verbala handlingar, såsom grimaser, fula gester, miner etc. En negativ handling kan också ske genom fysisk kontakt.

Anatol Pikas (1975 och 1987)

Mobbning är fysiskt eller psykiskt våld, som utövas av en grupp mot en person.

Pikas har tre skäl till att anse mobbning vara gruppvåld.

För det första nämner han respekten för Heinemanns ursprungliga version av ordet.

Skäl nummer två är att förekommande gruppvåld kan behandlas med enkla metoder som för att bli effektiva, ska hållas isär från de metoder som bekämpar annat våld.

Slutligen har Utbildningsutskottet i Sveriges Riksdag fastställt att med mobbning avses gruppvåld.

Min egen tolkning

Dan Olweus och Zelma Fors har båda definitioner som jag vill använda i min egen tolkning: det är mobbning när en eller flera individer, upprepade gånger och över tid, blir utsatta för negativa handlingar från en eller flera individer. Vid mobbning föreligger en obalans i makt mellan parterna.

2.6 Styrdokument

Vårt skolväsende i Sverige styrs av nationella dokument- skollag och läroplan.

Kommunernas uppgift är att omsätta de nationella målen i en skol- eller utbildningsplan. Denna plan fastställs av politikerna. I ett tredje led är det sedan den enskilda skolan eller skolområdet, som upprättar en verksamhetsplan för arbetet.

Den nya läroplanen är gemensam för hela det obligatoriska skolväsendet. Det är första gången som dessa skolformer har en gemensam läroplan med samma mål, värdegrund och ansvarsfördelning. Läroplanen ska inte detaljstyra, utan ange färdriktning. Det är sedan skolan som tillsammans med hemmen i läroplanens anda skall bygga en väl fungerande skola. I nedanstående avsnitt ur Lpo-94 redovisar jag det som, utifrån min tolkning, är relevant för mitt syfte. Lpo-94 säger att:

Läraren skall

samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet i skolan och för samarbetet,

samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation och kunskapsutveckling,

hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och därvid iakttä resppekt för elevens integritet.

Vidare kan man läsa att:

Rektorn har ett särskilt ansvar för:

utformningen av undervisningen och elevvårdsverksamheten så att eleverna får det särskilda stöd och den särskilda hjälp de behöver,

den kompetensutveckling som krävs för att personalen professionellt skall kunna utföra sina uppgifter,

utvecklingen av formerna för samarbetet mellan skolan och hemmen och för föräldrarnas information om skolans mål och sätt att arbeta och om olika valalternativ, kontakten mellan skolan och hemmet om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan,

skolans program för att motverka alla former av trakasserier och mobbning bland elever och anställda.

När det gäller elevers inflytande och ansvar nämner Lpo-94 att demokratisk fostran och social utveckling förutsätter att eleverna redan i skolan ges tillfälle till medinflytande och uppmuntras till att ta eget ansvar. Den nya läroplanen strävar således efter att stärka

elevernas och hemmens möjligheter - och skyldigheter - att ta ansvar och fatta beslut. Principen ska vara att besluten om skolans arbete skall fattas på lägsta möjliga nivå och med detta menas att beslut bör fattas i samarbete med hemmen.

Skollagen

I kapitel 1 §2 anges att den som verkar inom skolan aktivt skall motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden.

Utdrag ur arbetsmiljöförordningen. AFS 1993:17

Förordningen gäller även skolan: Elever innefattas i begreppet arbetstagare.

1 § Dessa föreskrifter gäller all verksamhet där arbetstagare kan utsättas för klandervärda eller negativt präglade handlingar som riktas mot enskilda arbetstagare på ett kränkande sätt och kan leda till att dessa ställs utanför arbetsplatsens gemenskap.

2 § Arbetsgivare skall planera och organisera arbetet så att kränkande särbehandling så långt som möjligt förebyggs.

3 § Arbetsgivaren skall klargöra att kränkande särbehandling inte kan accepteras i verksamheten.

Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter AFS 1993:2

10 § Tillbud och händelser med våld eller hot om våld skall dokumenteras och utredas. På många skolor är det rektor, som normalt har arbetsgivarens roll.

Utdrag ur FN:s konvention om barnets rättigheter

Ur artikel 3

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

Ur artikel 19

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings- administrativa och sociala åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavarens eller annan persons vård.

Ur artikel 28

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och i överenskommelse med denna konvention.

Jag har i detta avsnitt gjort en sammanfattning av forskning som finns inom mitt problemområde. Farstametoden och dess syn på föräldrar relateras. Våra styrdokument och vad de säger om samverkan, inflytande och delaktighet har berörts.

3. Resultatredovisning

I detta kapitel återfinns resultaten av min undersökning, gjord i två av X kommuns skolor. En föräldraenkät och en lärarenkät från vardera skolan redovisas. Sammanfattningar av handlingsprogram mot mobbning, från berörda skolor redovisas. Ett av Skolverkets Utbildningsråd ger sin syn på föräldramedverkan/inflytande och mobbning. Skolverkets tillsynsrapport från X kommun redovisas, med fokus på samverkan skola – hem.

3.1 Föräldraenkät

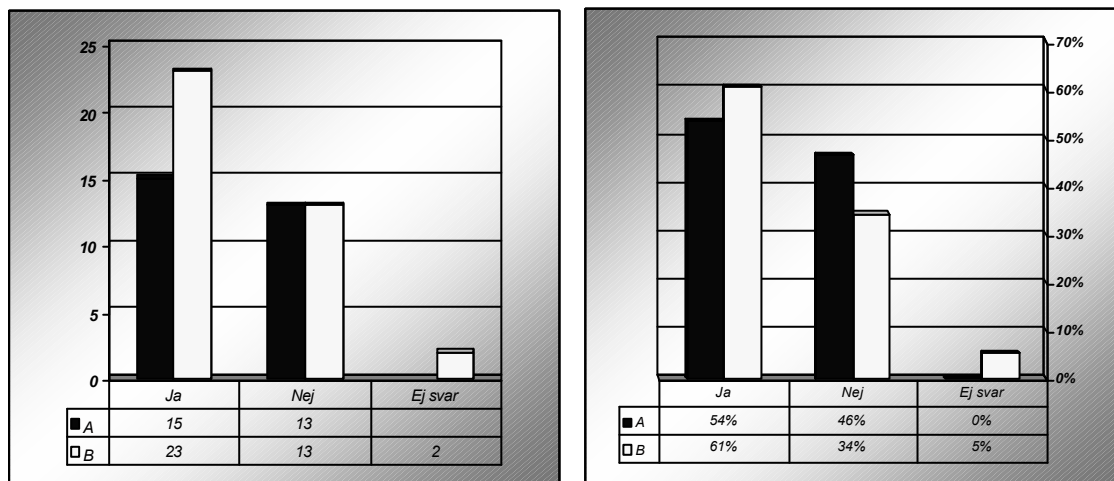
Svaren redovisas generellt i uppsatsen och behandlas konfidentiellt utan angivande av källa. Jag har använt mig av Microsoft Excell för att bearbeta materialet statistiskt.

I skola A har två klasser besvarat enkäten – dessa slås ihop i redovisningen och benämns enbart som skola A. I skola B har tre klasser sammanslagits och redovisas som skola B.

Den första frågan i enkäten handlar om hur mobbning definieras på den skola där föräldrarna har barn. Tabell 1 redovisar svaret på denna fråga.

Tabell 1 Definition av mobbning

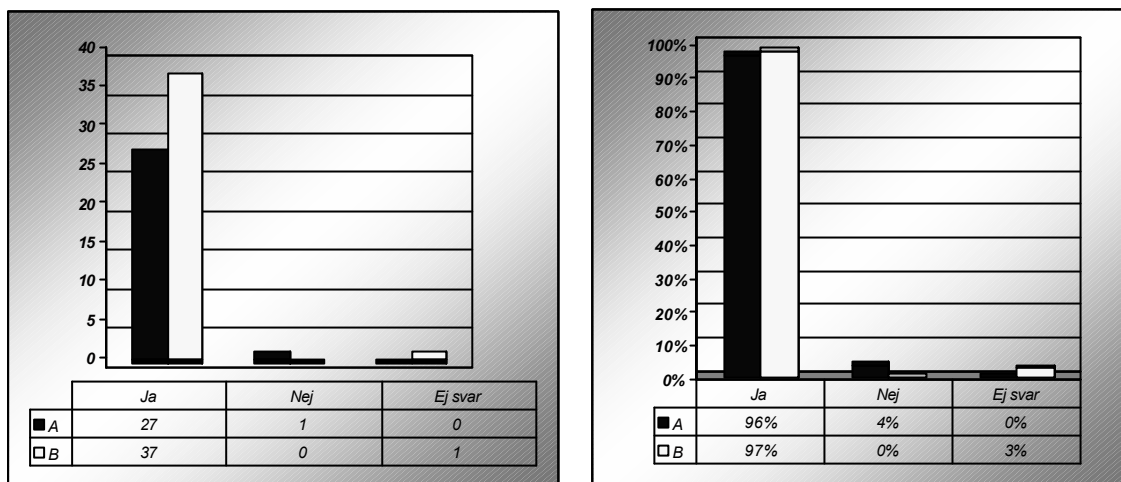
Fråga: Vet Du vilken definitionen är på mobbning i Dina barns skola?

Den definition på mobbning som gäller i skolan är känd av 54 % av föräldrarna i skola A och i skola B av 61 %. I skola A känner alltså drygt hälften av alla föräldrar till mobbningsdefinitionen medan det i skola B är ännu fler som har denna vetskap.

Tabell 2 Information till föräldrar

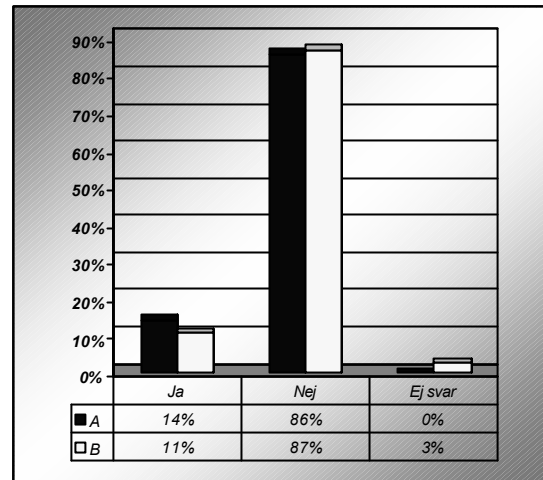
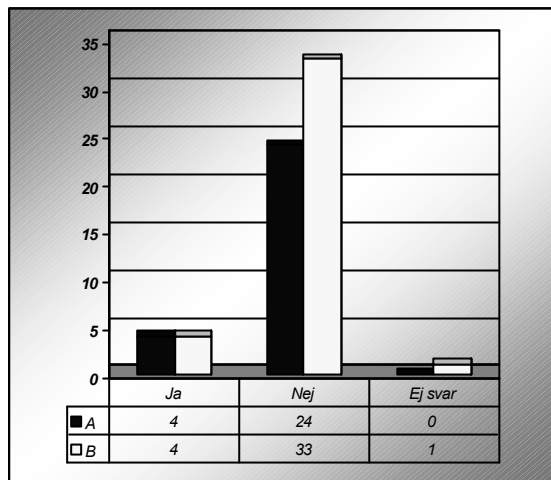
Fråga: Om mobbningsproblematik uppstår, där ditt barn är inblandat, vill du då veta detta?

Nästan 100 % av alla föräldrar, i båda skolorna, vill veta om deras barn är inblandat i mobbing och de vill ha information när eventuella problem uppstår. Det stora flertalet föräldrar accepterar inte mobbningsmetoder där de inte får denna information.

Tabell 3 Mobbningsmetod

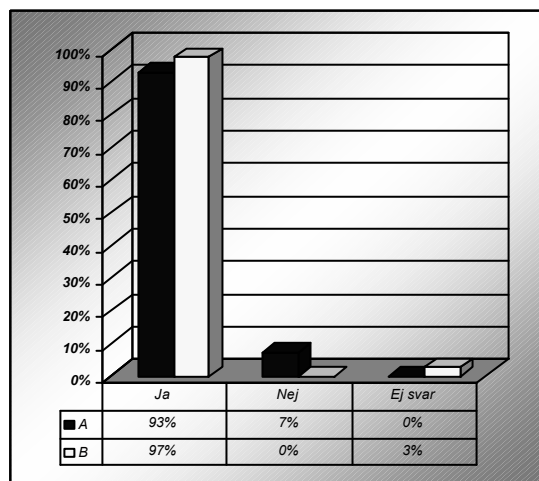
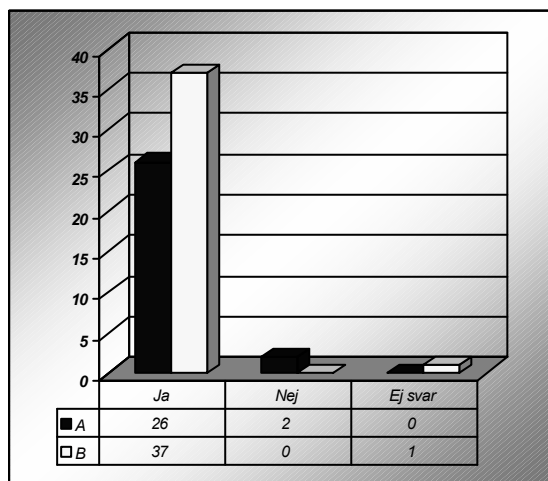
Fråga: På många skolor finns en metod, som används vid mobbningsproblem, där det inte är självklart att skolans personal ska informera föräldrar vid mobbningsproblem. Är detta acceptabelt för dig som förälder?

Det stora flertalet föräldrar anser att skolan ska informera föräldrar om det uppstår mobbningsproblem där deras barn är inblandat. I skola A anser 86 % att det inte är acceptabelt att utesluta sådan information och i skola B är siffran 87 %. Några föräldrar i de båda skolorna accepterar att de ej får information.

Tabell 4 Föräldrar som resurs

Fråga: Tycker Du att föräldrar kan utgöra en resurs när det gäller mobbing i skolan?

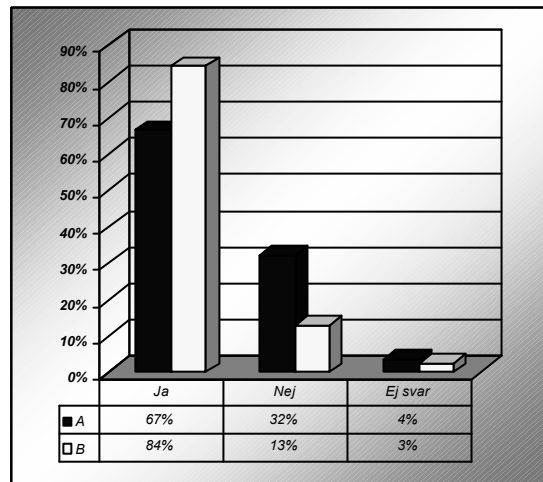
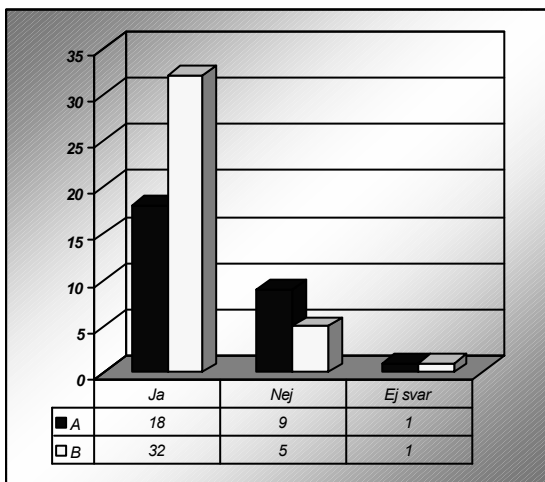

Föräldrar anser att de kan utgöra en resurs, när det gäller skolans mobbningsarbete, nästan 100 % har svarat JA. Som exempel skriver en förälder att *alla kan prata med sina barn om mobbning och vilken hemsk handling det egentligen är*. En annan förälder skriver att hon på olika sätt kan stötta sitt barn som mobbas och ta ansvar för sitt barn som mobbar och även vidta åtgärder. Ytterligare en påpekar vikten av *aktiv medverkan och samverkan mellan föräldrar*. Föräldrar kan vara resurs genom att *arbeta förebyggande och akut som aktiva problemlösare*.

En förälder skriver att *vi vill och kan påverka, stötta och stärka våra barn. Vi finns ju i första hand till för våra barn*. Någon förälder anser att barn behöver få veta att inte bara skolan tycker mobbning är fel, utan även andra vuxna i deras omgivning. Mobbning är inte bara skolans problem.

Tabell 5 Åtgärdsprogram

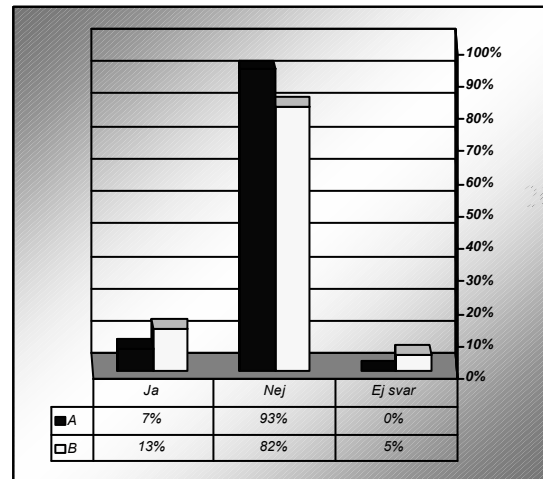
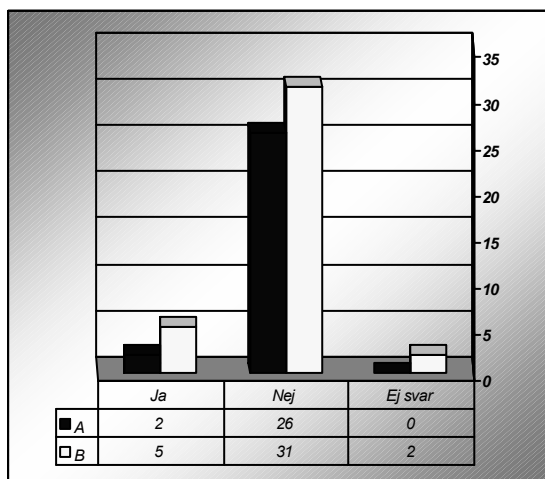
Fråga: Vet Du om det finns ett åtgärdsprogram mot mobbning vid Ditt barns skola?

På frågan om åtgärdsprogram, skiljer sig skolorna åt markant- i skola A har 50 % av föräldrarna svarat att de vet att skolan har ett program, i skola B är det 84 %. Orsaken till skillnaden går inte att utläsa av enkätsvaren.

Tabell 6 Utformning av åtgärdsprogram

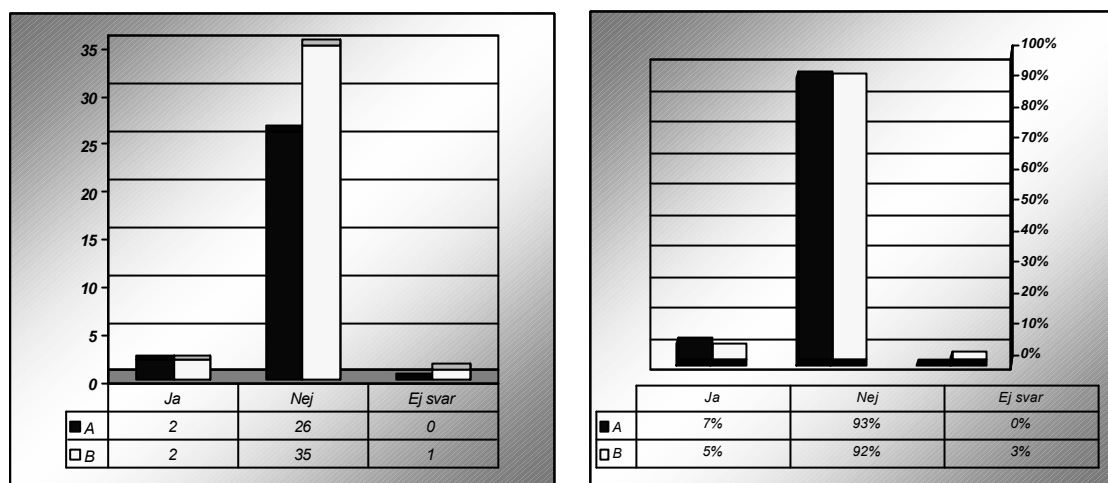
Fråga: Är Du som förälder med och utformar handlingsprogram mot mobbning?

Mycket få föräldrar har deltagit vid utformning av handlingsprogram. I skola A är det endast 7 % som deltagit och i skola B är siffran 13 %. Till största delen är det skolornas personal som utformar handlingsprogram mot mobbning.

Tabell 7 Antagning av åtgärdsprogram

Fråga: Har Du som förälder varit med och antagit något åtgärdsprogram mot mobbning?

I skola A är det 7 % av föräldrarna (2 personer) som medverkat då handlingsprogram mot mobbning antagits. Motsvarande siffra för skola B är 5 % (2 personer). Det är alltså 2 föräldrar i vardera skolan som har varit med och antagit ett handlingsprogram mot mobbning. Till största delen är det även här skolornas personal som antar åtgärdsprogram.

3.2 Lärarenkät

Alla tillfrågade lärare (10st) anser att föräldrar ska få information när mobbning uppstår i skolan, samt att denna information ska ges så snart problemen visar sig.

Hälften av lärarna anser att informationen till föräldrar, om åtgärdsprogram vid mobbning, alltid är tillfredställande, resten tycker att den ofta är det.

Alla lärare ser föräldrar som en resurs. Exempelvis kan:

Föräldrar kan vara med och stötta elever och lärare. De kan vara med i grupparbete. De kan påverka sina barn i hemmet. Föräldrar kan observera på fritiden och i skolan. De kan ingripa när de ser barn bli utsatta för negativa handlingar.

Mer än hälften av lärarna ser samtidigt föräldrar som ett hinder vid mobbningsproblematik. Exempel på sådana hinder kan vara att föräldrar: Intar försvarsställning och skyddar sitt eget barn. De kan påverka barn negativt i hemmet. Ett fåtal föräldrar ser inte/ vill inte se problemen. De flesta (8st) anser att det är viktigt med en förtroendekontakt mellan föräldrar och lärare, om arbetet mot mobbning ska lyckas. Hälften av lärarna anser att samarbetet måste öka mellan hem och skola. Flertalet (8st) lärare accepterar inte mobbningsmetoder där föräldrar undanhålles information.

3.3 Handlingsplaner mot mobbning

Handlingsplan mot mobbning i skola A.

Skolan har en plan för hur man ska arbeta förebyggande och förslag på sådana åtgärder. Förebyggande arbete kan vara bl.a. fler vuxna ute bland barnen, relationsarbete i klasserna, attitydskapande undervisning, föräldraengagemang i klassens arbete och i gemensamma trivselaktiviteter.

Behandlingen vid konstaterad mobbning följer stegen i Farstametoden, med ett undantag, man har samtal med föräldrarna.

Av planen kan man inte se om föräldrar informeras när mobbning upptäcks eller om detta sker längre fram i behandlingsprocessen.

Handlingsplan mot mobbning i skola B.

Planen anger att man arbetar på två plan, förebyggande och akut mobbningsbehandling. Förebyggande åtgärder kan vara rastvakter, kamratstödjare, etiska samtal, prata om mobbning på föräldramöten m.m. Vidare arbetar skolan med att stärka elevernas självbild och att stötta jagsvaga barn. Mobbningsteamet informerar övrig personal om vilka elever som har tendenser till mobbning.

Om någon blir mobbad har klassläraren eller fritidspedagogen samtal med denna elev. Samtal med mobbaren genomförs av teamet. Detta samtal avslutas med att eleven uppmanas att gå hem och berätta för sina föräldrar och be dem kontakta skolan. Om detta inte görs tar skolan kontakt med föräldrarna. I dessa samtal påpekas vikten av att föräldrarna inte får straffa barnet. Man har enskilda samtal med alla inblandade.

3.4 Skolverkets Utbildningsråd

Skolverkets utbildningsråd, en av de ansvariga för tillsynen av kommun X, säger att det inte är helt lätt att tolka begrepp som delaktighet, inflytande m.m. Han menar att de nationella styrdokumentet föreskriver krav på nämnda begrepp, men att det inte finns några detaljanvisningar för varje givet läge. Det är skolhuvudmannen (t.ex. kommunen) som har att uttolka och organisera utifrån bestämmelserna. Vidare:

När skolverket utövar tillsyn är det skolhuvudmannens tolkningar och definitioner för en given fråga som står i fokus. Vi utövar tillsyn över att skolhuvudmannen utövar tillsyn.

3.5 Skolverkets tillsynsrapport från X kommun

Under 1998 genomförde Skolverket tillsynskontroll, i tolv kommuner, avseende bl.a. ansvaret för att motverka och förhindra mobbning och annan kränkande behandling i grundskolan. X kommun är en av dessa tolv kommuner. Följande är en sammanfattning av Skolverkets rapport från X kommun.

Enligt skollagen skall den som arbetar i skolan motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden. Kommunen har som skolhuvudman givits ett tydligt ansvar för att den egna skolverksamheten skall kunna förverkliga de nationellt uppställda målen. Skolverket har i sitt uppdrag att bevaka hur efterlevnaden av de nationella bestämmelserna och de krav som ställs i lagar och förordningar följs. Utredningen i X kommun har genomförts dels genom granskning av dokument från kommuncentral nivå och från ett urval av kommunens skolor och dels av intervjuer. De utvalda skolornas handlingsprogram mot mobbning, är exempel på granskade dokument.

I skolplanen för 1995-1998 anges att X kommun skall "aktivt motarbeta tobaks- och droganvändning, främlingsfientlighet, rasism, mobbning och skadegörelse". I Barnomsorgs- och skolplanen fr.o.m.1998 beskrivs "den goda skolan" bl.a. som en skola med en god miljö, där barns och ungdomars fysiska och psykiska hälsa betonas. Rektor har ansvar för att detta arbete bedrivs i samarbete *med berörda föräldrar och förvaltningar*. Skolverket säger att enligt läroplanen har rektor ansvar för kontakten mellan skolan och hemmet om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan, samt att läraren fortlöpande skall informera föräldrarna om elevens skolsituation. Läroplanens krav tar sin utgångspunkt i att vårdnadshavarna är de som har huvudansvaret för barnens fostran. Skolverket skriver

att mot denna bakgrund bör det således i normalfallet ses som en naturlig rutin att kontakta vårdnadshavarna när mobbning har konstaterats. Ett beslut om att inte kontakta vårdnadshavarna när en elev blivit utsatt eller utsatt andra elever för kränkande behandling måste därför vara mycket sällsynt.

Skolverket hänvisar till regeringens proposition 1997/98:6, i vilken det framgår att i skolornas program mot kränkande behandling skall bl.a. framgå hur kommunikationen mellan rektor, personalen, eleverna och föräldrarna skall skötas i dessa ärenden.

Med undantag av bristen på elevmedverkan vid utformningen av skolornas program mot kränkande behandling bedömer Skolverket att X kommun uppfyller de statliga bestämmelserna beträffande att motverka uppkomsten av olika former av kränkande behandling. Enligt Skolverkets bedömning uppfyller däremot inte X kommun de statliga kraven på kontakt mellan

skola och hem som ett led i arbetet med att åtgärda mobbning och annan kränkande behandling.

Skolverket skriver att det formella ansvaret, för att verksamheten bedrivs i enlighet med lag och förordning, vilar på Barnomsorgs- och utbildningsnämnden. Det exekutiva ansvaret vilar på respektive områdeschef samt förvaltningschef. Rektors ansvar har framhållits vid intervjuerna som skolverket gjort.

4. Analys

Under detta avsnitt jämförs de båda skolornas enkätsvar med varandra, när det gäller föräldrar, lärare behandlas som en grupp, då den är liten och inga markanta skillnader finns.

Enkätsvaren återfinns som tabeller i resultatdelen. Jag har jämfört mitt resultat med Farstametodens syn på föräldrainsflytande och med forskning som finns inom detta område. Genom att undersöka vad styrdokumentet säger i frågan och jämföra detta med mitt resultat har jag fått fram vissa likheter/skillnader.

Jag vill understryka att jag inte har analyserat någon mobbningsmetod som metod, jag har inte heller gjort en undersökning om mobbningsens orsaker och de inblandades eventuella "kännetecken".

Jag har redogjort för ett par modeller och en metod som används vid mobbningsbearbetning. Det förtjänar att upprepas: det är Pikas' första modell som ligger som grund för Farstametoden. Pikas' andra modell, "Gemensamma – bekymmer – modellen", en vidareutveckling av den första, är alltså **inte** den modell som Ljungström inspirerats av. Jag har valt att försöka spegla de olika synsätt som finns och samtidigt ge en bakgrund till fenomenet mobbning. Men huvudsyftet med mitt arbete är föräldraperspektivet.

Min fokus ligger i att utröna vilken information och vilket inflytande föräldrar har/inte har vid behandling av mobbning i skolan, samt om detta är förenligt med skolans styrdokument. Jag vill även undersöka synen på föräldrainsflytande i den forskning som finns inom problemområdet. Om föräldrar uppfattas som resurs eller/och hinder är ytterligare en viktig frågeställning.

I enkätundersökningens resultat visar det sig att nästan alla föräldrar vill ha information om deras barn får problem i skolan.

Detta resultat stämmer väl överens med förhållandet till den forskning som finns, där den övervägande delen av alla föräldrar vill veta om deras barn är mobbat eller mobbar. Ljungström, Farsta-metodens upphovsman, rekommenderar att föräldrar undanhålls information, speciellt mobbarnas föräldrar. De anser inte de föräldrar som besvarat denna enkät och här tycker jag mig skimta en del av den konflikt jag nämnt om tidigare. Föräldrarna får stöd av Fors, som starkt kritiserat metoder där föräldrar utesluts. Det gör hon därför att hon anser att föräldrar utgör barnets viktigaste relation. Även Olweus påpekar vikten av att ha föräldrarna med i hela mobbningsprocessen, till

skillnad mot Pikas som menar att föräldrar inte ska medverka i den direkta behandlingen av mobbning. Han ser föräldrarna enbart som påtryckare och opinionsbildare, men han menar ändå att inga föräldrar får hållas ovetande om vad som händer deras barn i skolan.

När frågeställningen kombineras med en metod, där det inte är självklart att informera föräldrarna, kan några föräldrar acceptera detta (tabell 3). Det stora flertalet föräldrar accepterar dock inga metoder där de inte får information om problem uppstår.

Alla lärare anser att föräldrar ska informeras vid mobbningsproblematik och att denna information bör ges så snart problem uppstår. Lärarna menar också att det inte är acceptabelt med metoder där föräldrar utestängs. I X kommun har den politiskt tillsatta nämnden fattat beslut att mobbningsarbetet skall bedrivas i samarbete med föräldrarna. Här godkänns inte metoder där information undanhålls.

Det verkar som om detta beslut ligger väl i linje med vad Skolverkets utbildningsråd skriver i tillsynsrapporten gjord i X kommun.

Skolverkets tillsynsrapport pekar på att det ska vara en rutin att alltid informera föräldrar, om detta inte sker måste det ses som ett extremfall.

Skolverkets rapport hänvisar till Lpo-94 och skrivningen om föräldrar som huvudansvariga för sina barns vård och fostran. Olweus menar att föräldrar måste få information, därför att ”mobbningsbeteende” måste korrigeras, det kan annars leda till bl. a. kriminalitet (LT 1994/16). Min reflektion är att det verkar vara olika syn kring vad mobbning är och mer specifikt mobbningens samband mellan skola - fritid. Forskning visar att detta samband finns (Olweus och Sundsvallsundersökningen) men kunskapen om detta är inte spridd.

Skolverkets bedömning är att X kommun inte uppfyller kraven på kontakt mellan hem och skola, vad avser behandling av mobbning, däremot lever kommunen upp till kravet på det förebyggande arbetet.

På frågan om åtgärdsprogram (tabell 5) uppvisar de båda skolorna en markant skillnad, i skola A vet varannan förälder att ett program finns, medan det i skola B är 84 % som svarat ja. Vad kan det vara som gör denna skillnad? Eftersom jag inte intervjuat föräldrarna, på grund av tidsbrist, går det inte att tillförlitligt besvara frågan. Tänkbara förklaringar kan vara att skolan inte har lämnat tillfredställande information, ointresse hos föräldrar, boendemiljön- höghus med viss anonymitet som följd kan vara en förklaring, eller det kan vara svårigheter att förstå språket.

Föräldrar är nästan aldrig med vid utformning eller antagning av handlingsprogram mot mobbning (tabell 6 och 7). Detta resultat är anmärkningsvärt eftersom hälften av lärarna anser att föräldrar får tillfredställande information. Det finns även ett politiskt beslut i X kommun att rektor ansvarar för att detta arbete bedrivs i samarbete med berörda föräldrar och förvaltningar. Det verkar inte som om samverkan mellan hem och skola är riktigt tillfredställande, det är också skolverkets bedömning.

Föräldrar anser att de kan vara en resurs i skolans mobbningsarbete. Lpo-94 talar om delaktighet och samverkan, men det är bara 4 föräldrar som varit med och antagit ett handlingsprogram mot mobbning.

Barnombudsmannens undersökning visar att i bara 16 % av skolorna är föräldrar med i det konkreta mobbningsarbetet. När det gäller information till föräldrar om skolans mobbningsarbete så är det hälften av landets skolor som ger sådan.

Här finns en stor outnyttjad föräldreresurs.

Varför tar man inte tillvara denna resurs? Det kan troligen finnas många svar på den frågan. Ett svar är ju att mer än hälften av lärarna samtidigt ser föräldrar som ett hinder. Ett annat svar kan vara att titta på vad föräldrar respektive lärare menar när de talar om "resurs". Föräldrar talar om aktiv medverkan och att mobbning inte enbart är skolans problem och även att föräldrar kan arbeta förebyggande och akut som aktiva problemlösare. Lärare talar inte om denna direkta inblandning i skolans arbete mot mobbning..

Hälften av lärarna anser att samarbetet mellan hem och skola måste öka, om mobbningsarbetet ska lyckas, denna åsikt ligger väl i linje med de beslut som Barnomsorgs- och utbildningsnämnden fattat i X kommun.

5. Diskussion

Syftet med uppsatsen är att belysa vilken inställning föräldrar och lärare har till föräldrainsflytande vid mobbningsproblematik i skolan. Vidare är syftet att undersöka vad styrdokumentet säger om inflytande, delaktighet och samverkan.

Alla föräldrar, med få undantag, vill ha information om deras barn får problem i skolan. Även om skolan har en specifik metod vid bearbetning av mobbning, vill föräldrar ändå ha information. I de två skolor där jag gjort min undersökning, får föräldrar information någon gång under bearbetningsprocessen. Det har inte gått att få fram när i processen denna information ges, men det verkar inte vara så snart mobbning upptäcks utan i ett senare skede. Föräldrarna vill samverka med skolan kring åtgärder mot mobbning. Det är dock inte så vid alla skolor i X kommun, eftersom Skolverkets tillsynsrapport riktar kritik mot kommunen i denna fråga.

Styrdokumentet är tydliga i sin skrivning, när det gäller delaktighet, samverkan och information, men det är inte lika entydigt vad begreppen står för.

Skolverkets Utbildningsråd i X kommun menar att det är skolhuvudmannen, kommunen, som får tolka begreppen utifrån bestämmelserna, det betyder, antar jag, läroplan och skollag. I Skolverkets tillsynsrapport är det tydligt att det ska ses som en naturlig rutin med information till föräldrar. Är det så att föräldrar har rätt att få veta vad som händer deras barn i skolan, även om det visar sig att barnet mobbar eller är mobbare, eller har föräldrar inte denna rätt? Detta är en berättigad fråga enligt mitt sätt att se. Det är intressant att skolverkets chefsjurist deltar i debatten och klargör att skollagens intentioner är att föräldrar ska informeras. Om föräldrar, enligt styrdokumentet, har denna rätt, är min tolkning att samtal och diskussion borde startas

på både mikro och makronivå, för att komma fram till en för alla parter godtagbar lösning. Det kanske helt enkelt är tid att samtala med varandra. Resultatet visar att det kan vara så. En viktig aspekt är då att det blir ett "offentligt samtal" där individer från alla nivåer kan mötas och utbyta tankar och åsikter.

Olweus forskning visar att det finns ett visst samband mellan mobbning i skolan och våld och kriminalitet på fritiden. Jag menar att de forskningsresultat som finns bör spridas och diskuteras. Målet måste vara att förhindra uppkomst av mobbning i och utanför skolan. Min egen reflektion är att om föräldrar inte får vetskap om vad som sker i skolan kan de inte heller "korrigera" sina barn och samarbetet uteblir.

Ljungström (1994) menar att föräldrar kan vara en risk vid behandling av mobbning, genom olika försvarsmekanismer samt att de kan bli en belastning för mobbningsteamet. Jag tror att vi människor kan reagera med försvar och därmed utgöra ett hinder vid mobbningsbearbetning, men jag undrar om det inte är fel väg att möta problemet, när föräldrar inte får information om sitt/sina barns handlande i skolan. Det kanske vore bättre att utbilda lärare och övrig personal i konsten att samtala med föräldrar? Om inte vuxna klarar av att prata med varandra, är det kanske förmätet att tro att barn ska kunna göra detta.

Kan det vara så att skolan fortfarande är en ganska sluten värld, enligt Liljeqvist (1994) ett hierarkiskt system? Handlar det om maktaspekter, utan att man är medveten om det? När man som förälder kommer till skolan är det lätt att bli "elev" på nytt. Är det så att föräldrar har svårt att hävda sin åsikt att de vill ha information om vad som sker i skolan? Jag tror att det till viss del kan vara så. Men genom att mötas och delta i det offentliga rummets samtal, kan skolan kanske öppnas mer, om det skulle vara så att den till vissa delar är en sluten värld.

Samtal och diskussion, eller kanske ännu hellre dialog, inom det offentliga rummet är en bra utgångspunkt för att förebygga mobbning och för att åtgärda den mobbning som uppkommer.

I lagens mening är elever att betrakta som arbetstagare. Skolan är ett obligatoriskt inslag i varje människas liv och detta ställer höga krav på skolpersonal. Målsättningen och ambitionen är självfallet, för all personal, att skapa ett bra arbetsklimat i skolan. Det måste råda nolltolerans mot mobbning.

Forskningsresultat visar att mobbning går att förebygga effektivt om vi lär oss se signalerna och utnyttjar de åtgärdsprogram som är vetenskapligt beprövade (Olweus 1991).

Jag tror att föräldrar vill få möjlighet att ta ansvar för sina barn i alla situationer. Detta gäller även om barnet mobbar eller är mobbat. Att veta om de eventuella känslor och reaktioner som uppstår vid mobbningsproblematik och finnas vid sitt barns sida, är en del av detta föräldraansvar. Föräldrar kan behöva stöd och hjälp, men det är en annan problematik. Om alla skolor också har ett förebyggande arbete mot mobbning, så har man en god beredskap den dag ett mobbningsfall blir känt. Jag menar att det inte räcker

med akuta åtgärder och där tror jag att jag är överens med de flesta forskare, lärare, föräldrar och politiker.

Sammanfattningsvis är mitt resultat, att alla föräldrar, med få undantag, vill veta vad som sker i skolan, nästan alla lärare vill tillmötesgå denna önskan. Alla föräldrar och lärare anser att föräldrar kan vara en resurs i skolan. Det anser alla de som jag refererat till i detta arbete. Det kan däremot råda olika åsikter om hur och när denna resurs bör användas.

Styrdokumenterna är tydliga i sin skrivning, men de tolkas inte alltid entydigt. Kan det vara så att läroplanen behöver kompletteras med tydliga definitioner av begrepp som samverkan, inflytande och delaktighet?

Sedan jag började skriva min uppsats, har det hänt en del inom mitt problemområde.

Under år 2000 uppmärksammade skolverkets jurist denna fråga och detta resulterade i en skrivelse till alla Sveriges kommuner.

I och med detta förtydligande från regeringsnivå (makronivå) återstår att få igång samtal och diskussioner mellan skola – hem (mikronivå), om hur arbetet med mobbning ska fungera fortsättningsvis.

Mobbning är ett lidande för alla inblandade och det behövs att alla goda krafter används för att arbeta förebyggande. Det finns ingen som mår bra vid pågående mobbning, varken mobbaren, den mobbade eller de passiva åskådarna.

Det är viktigt att problemområdet mobbning får fortsätta vara föremål för debatt, för forskning, men främst kanske ett samtalsämne i det offentliga rummet.

I detta arbete behövs vi alla!

6 Referenslitteratur

- Arbetskyddsstyrelsen (1993) *Arbetskyddsstyrelsens författningssamling*. AFS 1993:17
- Barnombudsmannen (1996) *Blunda inte för mobbningen*. Stockholm, BO
- Fors, Zelma (1993) *Obalans i makt. Fallstudier av barnmobbning*, University of Göteborg, Department of Psychology,
- Fors, Zelma (1995) *Makt, maktlöshet, mobbing*. Arlöv, Liber utbildning AB
- Fors, Zelma (1995) *Vuxnas maktlöshet, barnens hopplöshet*. Tidskriften Krut nr.79/3/95
- Heineman, Peter Paul (1969) *Apartheidfenomen och mobbningsbeteende*. Liber debatt 1969:2
- Heineman, Peter-Paul (1972) *Mobbing: Gruppvåld bland barn och vuxna*. Lund, Natur och Kultur
- Höistad, Gunnar (1994) *Mobbing, en bok om att förebygga, upptäcka och stoppa mobbing*. Stockholm, Informationsförlaget
- Liljeqvist, Kurt (1994) *Skola och samhällsutveckling*. Lund, Studentlitteratur
- Ljungström, Karl (1994) *Mobbing i skolan*. Ett kompendium om mobbing samt om mobbingbehandling enligt Farsta-metoden. Stockholm
Ordkällan/Pedaktiv
- Lärarnas Tidning (1994) nr.16 1994, Stockholm
- Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo-94. (1998) Utbildningsdepartementet. Stockholm, Fritzes
- May, Rollo (1974) *Makt och oskuld - och frågan om våldets orsaker*. Malmö,

Bokförlaget Aldus

Olweus, Dan (1986) *Mobbing i skolan. Vad vet vi och vad kan vi göra.* Uppsala, Almqvist & Wiksell

Pikas, Anatol (1975) *Så stoppar vi mobbning! Rapport från en antimobbningsgrupps Arbete.* Prisma.

Pikas, Anatol (1989) *Så bekämpar vi mobbning i skolan.* Uppsala, AMA dataservice förlag

Regeringens ungdomsproposition 1993/94:135

Metodlitteratur

Backman, Jarl (1998) *Rapporter och uppsatser.* Lund, Studentlitteratur

Månsson, Per (red) (1998) *Moderna samhällsteorier.* Stockholm, Rabén Prisma

Rudberg, Birgitta (1993) *Statistik.* Lund, Studentlitteratur

Bengt Starrin & Per-Gunnar Svensson (red) (1994) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori.* Lund, Studentlitteratur

Bilaga 1

Innan du fyller i enkäten:

Föräldra- enkät

När jag talar om mobbning menar jag: att det är mobbing när en eller flera individer, upprepade gånger och över en tid, blir utsatta för negativa handlingar från en eller flera individer."

När jag talar om inflytande menar jag: delaktighet, samverkan och att besluten tas på lägsta möjliga nivå, d.v.s. hemmet.

1. Vet Du vilken definitionen är på mobbning i Dina barns skola?

ja nej

2. Vilket inflytande vill Du som förälder ha vid bearbetning av mobbningsproblem i skolan?

Svar:

.....

.....

3. Vet Du om det finns ett åtgärdsprogram mot mobbning, vid Ditt barns skola?

ja nej

4. Om ja, på vilket sätt har Du fått ta del av åtgärdsprogrammet?

föräldramöte

skriftlig information till hemmet

annan information, vilken

5. Om mobbningsproblematik uppstår, där Ditt barn är inblandat, vill Du då veta detta?

ja nej

6. Om ja, när vill Du ha information?

när skolan upptäcker mobbningen?

när skolan har löst problemen?

7. Är Du som förälder med och utformar handlingsprogram mot mobbning?

ja nej

8. Har Du som förälder varit med och antagit något handlingsprogram mot mobbning?

ja nej

9. Tycker Du att föräldrar kan utgöra en resurs när det gäller mobbning i skolan?

ja nej

9 b. Hur anser Du att föräldrar kan utgöra en resurs?

.....

10. På många skolor finns en metod, som används vid mobbningsproblem, där det inte är självklart att skolans personal ska informera föräldrar vid mobbningsproblem. Är detta acceptabelt för Dig som förälder?

ja nej

Är Du intresserad av att medverka vid en intervju, ange Ditt telefonnummer så kontaktar jag dig och kommer överens om en lämplig tid.

Namn:

Tel:

Bilaga 2

Innan du fyller i enkäten:

Lärar- enkät

När jag talar om mobbning menar jag att det är mobbning när en eller flera individer, upprepade gånger och över en tid, blir utsatta för negativa handlingar från en eller flera individer."

När jag talar om inflytande menar jag: delaktighet, samverkan och att besluten tas på lägsta möjliga nivå, d.v.s. hemmet.

1. Vill Du som lärare att föräldrar ska få information när det uppstår mobbningsproblematik i skolan?

ja nej

2. Om ja, när ska föräldrar informeras?

När mobbningsproblematik uppstår?

När mobbningsproblematik pågår?

När mobbningsproblematiken är uppklarad?

3. Mobbningsproblem bör lösas inom skolans ram utan föräldrars inblandning?

ja vet ej nej

4. Tycker Du att informationen till föräldrar, om åtgärdsprogram vid mobbning, är tillfredställande?

alltid ofta sällan aldrig

5. Tycker Du att föräldrar kan utgöra en resurs när det gäller mobbning i skolan?

ja nej

5b. På vilket sätt kan de utgöra en resurs?

Svar:

.....
.....

6. Tycker Du att föräldrar kan utgöra ett hinder när det gäller mobbning i skolan?

ja nej

6b. På vilket sätt kan de vara ett hinder?

Svar:

.....
.....

7. Mobbningsproblem hanteras bäst av skolans personal?

alltid ofta sällan aldrig

7b. Motivera Ditt svar:

.....

.....

8. För att lyckas i arbetet mot mobbning är det viktigt att bygga upp en förtroendefull kontakt mellan föräldrar och lärare.

ja vet ej nej

9. Krävs det ett ökat samarbete mellan hem och skola i det förebyggande arbetet mot mobbning?

ja vet ej nej

10. Det finns en metod som används vid mobbningsproblem där det inte är självklart att skolans personal ska informera föräldrar. Är detta acceptabelt för Dig som lärare?

ja nej

Är Du intresserad av att medverka vid en intervju, ange Ditt telefonnummer så kontaktar jag dig och kommer överens om en lämplig tid.

Namn:

Tel:

